

vrijdag 21 december 2018, 20.15 uur  
inleiding Kees Wisse, 19.30 uur  
De boventiteling wordt verzorgd door Jurjen Stekelenburg

# Die Schöpfung: Adam en Eva in de nog jonge wereld

**Radio Filharmonisch Orkest**  
**Groot Omroepkoor**  
Leonardo García Alarcón dirigent  
Klaas Stok koorleider

Elsa Benoit sopraan (Gabriel, Eva)  
Sebastian Kohlhepp tenor (Uriel)  
Daniel Schmutzhard bariton (Raphael, Adam)

**Joseph Haydn 1732-1809**

**Die Schöpfung 1798**

oratorium in drie delen voor drie solisten, koor en orkest

## DEEL 1

1. **Die Vorstellung des Chaos**
2. **Recitatief en koor:** Im Anfange schuf Gott Himmel und Erde;  
Und der Geist Gottes schwebte auf der Fläche der Wasser
3. **Aria en koor:** Nun schwanden vor dem heiligen Strahle; Verzweiflung,  
Wut und Schrecken
4. **Recitatief:** Und Gott machte das Firmament
5. **Aria en koor:** Mit Staunen sieht das Wunderwerk; Und laut ertönt aus Kehlen
6. **Recitatief:** Und Gott sprach: Es sammle sich das Wasser
7. **Aria:** Rollend in schäumenden Wellen
8. **Recitatief:** Und Gott sprach: Es bringe die Erde Gras hervor
9. **Aria:** Nun beugt die Flur

vervolg op p.3



### Live-uitzending en webcast

Alle luisteraars kunnen volop genieten van de muziek als mobiele telefoons, horloges en gehoorapparaten geen geluid maken. Presentatie voor Radio 4 door Mark Brouwers.

→ [WWW.NPORADIO4.NL](http://WWW.NPORADIO4.NL)

### Na het concert

is er gelegenheid om een drankje te nuttigen.

## Dubbel jubileum: vijf jaar TivoliVredenburg, veertig jaar Grote Zaal

In januari viert TivoliVredenburg een dubbel jubileum. Vijf jaar geleden openden de deuren van het verbouwde en uitgebreide concertgebouw onder de naam TivoliVredenburg. En veertig jaar geleden verwelkomde Muziekcentrum Vredenburg zijn eerste concertbezoekers.

Vanaf dat moment konden zij in Utrecht voor het eerst live luisteren naar concerten die door de omroepen in Hilversum werden geprogrammeerd. Zo dirigeerde Edo de Waart op 26 januari 1979

het Utrechts Symfonie Orkest ter ere van de opening van Muziekcentrum Vredenburg. **Op 8 februari 2019 is het jubileumconcert van 40 jaar Omroepmuziek in Utrecht met het**

Radio Filharmonisch Orkest & Groot Omroepkoor o.l.v. Edo de Waart: **Keuris Sinfonia Jeths** Du bist älter, du bist neuer (jubileumcompositie, wereldpremière) **Bruckner** Mis in f 'Grote'

10. **Recitatief:** Und die himmlischen Heerscharen
11. **Koor:** Stimmt an die Saiten
12. **Recitatief:** Und Gott sprach: Es sei'n Lichter an der Feste des Himmels
13. **Recitatief:** In vollem Glanze steigt jetzt die Sonne
14. **Trio en koor:** Die Himmel erzählen die Ehre Gottes; Dem kommenden Tage es der Tag

## DEEL 2

15. **Recitatief:** Und Gott sprach: Es bringe das Wasser in der Fülle hervor
16. **Aria:** Auf starken Fittige schwinget sich der Adler stolz
17. **Recitatief:** Und Gott schuf grosse Walfische
18. **Recitatief:** Und die Engel rührten ihr' unsterblichen Harfen
19. **Trio:** In holder Anmut stehn
20. **Trio & Koor:** Der Herr ist groß in seiner Macht

## PAUZE

21. **Recitatief:** Und Gott sprach: Es bringe die Erde hervor lebende Geschöpfe
22. **Recitatief:** Gleich öffnet sich der Erde Schoß
23. **Aria:** Nun scheint in vollem Glanze der Himmel
24. **Recitatief:** Und Gott schuf den Menschen
25. **Aria:** Mit Würd' und Hoheit
26. **Recitatief:** Und Gott sah jedes Ding
27. **Koor:** Vollendet is das grosse Werk
28. **Trio:** Zu dir, o Herr, blickt alles auf
29. **Koor:** Vollendet is das grosse Werk

## DEEL 3

30. **Recitatief:** Aus Rosenwolken bricht
31. **Duet en koor:** Von deiner Güt', o Herr und Gott; Gesegnet seides Herren macht!
32. **Recitatief:** Nun ist die erste Pflicht erfüllt
33. **Duet:** Holde Gattin!
34. **Recitatief:** O glücklich Paar
35. **Koor en kwartet:** Singt dem Herren alle Stimmen! (koorsolist: Anjolet Rotteveel, alt)

## Haydn en zijn schepping

*"Ik was nooit zo vroom als toen ik aan 'Die Schöpfung' werkte. Dagelijks viel ik op mijn knieën en bad God dat hij mij de kracht zou verlenen om dit werk op fortuinlijke wijze te volbrengen."*

Aldus Joseph Haydn over de compositie van zijn oratorium *Die Schöpfung*. Wie in de 'New Grove Dictionary of Music of Musicians' de werklijst van Haydn raadpleegt, vindt onder het kopje 'oratorio' een zestal composities. Na twee oratoria uit de jaren 1760 componeerde Haydn in 1774-1775 zijn *Il ritorno di Tobia*. Het zou echter twee decennia duren voordat hij terugkeerde naar het genre.

**Na twee oratoria uit de jaren 1760 componeerde Haydn in 1774-1775 zijn *Il ritorno di Tobia*. Het zou echter twee decennia duren voordat hij terugkeerde naar het genre.**

Vanaf het midden van de jaren 1790 schreef hij de drie grote oratoria die nog steeds onlosmakelijk verbonden zijn met zijn naam. Na het in 1796 voltooide *Die Sieben letzten Worte unseres Erlösers am Kreuze* (in feite een koorbewerking van een eerder ontstaan orkestwerk), zou het genre bij Haydn zijn bekroning vinden in *Die Schöpfung* en *Die Jahreszeiten*. Vooral in deze twee grote werken kwam Haydn tot een krachtige vermenging van verschillende elementen, variërend van Händels oratoriumstijl tot Haydns eigen vocale en instrumentale idioom.

De ontstaansgeschiedenis van deze werken heeft alles te maken met de veranderde levensomstandigheden van Haydn aan het eind van zijn leven. Na de dood van broodheer prins Nikolaus II in 1790 werd hij door de Esterházy's ontslagen, maar hij behield zijn salaris. Hierdoor kon de componist zijn vleugels uitslaan: hij ondernam twee reizen naar Londen, alwaar hij kennis maakte met werken van

Georg Friedrich Händel, de Duitser die lange tijd in die stad werkzaam was geweest. In Westminster Abbey was Haydn in 1791 getuige van grootschalige uitvoeringen (met bijna duizend zangers) van Händels *Messiah* en *Israel in Egypt* en hij verzuchtte: "Er ist der Meister von uns allen." Haydn nam het oorspronkelijk voor die componist geschreven libretto voor *Die Schöpfung* mee naar Wenen. Dit werk was deels geënt op John Miltons *Paradise lost* uit 1663 en zou voor Haydn worden bewerkt door Gottfried van Swieten, de componerende baron die de hofbibliotheek in Wenen beheerde. Van Swieten had onder anderen Mozart bekend gemaakt met de muziek van de grote barokcomponisten. Al eerder had Van Swieten getracht Haydn ertoe te bewegen een werk te componeren 'in de stijl en geest van Händel'. Om die reden verleende de hofbibliotheecaris maar al te graag zijn medewerking aan het project:

"Het aandeel dat ik aan het oorspronkelijke werk heb is weliswaar iets meer dan louter vertaling, maar het is dusdanig bewerkt dat ik het voor het mijne kan aanzien. Het is [...] van een onbekende, die het grotendeels uit Miltons "Paradise lost" had samengesteld en voor Händel bestemd. Wat de grote man ervan weerhouden had het te gebruiken, weet ik niet, maar toen Haydn in Londen was, werd hij benaderd en kreeg het libretto overhandigd met de wens dat hij het op muziek zou zetten."



JOSEPH HAYDN

Het was inderdaad impresario Johann Peter Salomon – die Haydn ook naar Londen had gehaald – die hem het libretto 'The Creation of the World' gaf. Volgens bepaalde bronnen zou dat vervaardigd zijn door ene Thomas Linley. Linley maakte gebruik van de Bijbel (Genesis en Psalmen) en van Milton. Händel zou ervan afgezien hebben de tekst te toonzetten omdat hij die te lang vond; het zou resulteren in zo'n vier uur muziek. Van Swieten bewerkte de tekst, vertaalde die in het Duits en gaf ook een Engelse versie. Over de identiteit van die Linley bestaat veel onduidelijkheid; er is zelfs wel gesuggereerd dat hij niet bestaan heeft. Hoe het ook zij, Haydn ging aan de slag en voltooide *Die Schöpfung* tussen oktober 1796 en april 1798.

## Planeten, planten, dieren en de mens

Het oratorium is gezet voor drie vocale solisten, vierstemmig koor en orkest. De Bijbelse episodes in de eerste twee delen stellen de schepping centraal: het eerste deel tot en met de planten, het tweede de creatie van vissen, vogels, landdieren en de mens. In het derde zoomen we in op Adam en Eva. Dat *Die Schöpfung* driedelig is, in plaats van tweedelig, is wel gezien als een verwijzing naar de Vrijmetselarij – bepaalde formuleringen in de tekst zouden ook daarvoor pleiten. In de eerste delen vertolken de solisten de rollen van aartsengel Gabriël (sopraan), Uriël (tenor) en Raphaël (bas). Het tafereel wijzigt in het derde deel: in de op Milton geënte tekst komen Adam en Eva aan bod, in de tijd die zij doorbrengen in de Hof van Eden. Het libretto stopt voordat het 'Paradise Lost' is, want Adam en Eva worden in het oratorium wel gewaarschuwd zich niet te laten verleiden maar we vernemen de bekende afloop niet meer.

Het libretto stopt voordat het 'Paradise Lost' is, want Adam en Eva worden in het oratorium wel gewaarschuwd zich niet te laten verleiden maar we vernemen de bekende afloop niet meer.

## Tekstschildering

Het verhaal bood Haydn alle mogelijkheden voor zijn verbeeldingskracht. Exemplarisch is wat dat betreft de 'Vorstellung des Chaos' waarmee *Die Schöpfung* begint. Dissonanten lossen niet op in een inleiding die even fenomenaal als revolutionair is. Je zit steeds in onzekerheid waar de muziek naar toe gaat, of ze een rustpunt zal vinden – ongehoord voor die tijd. Haydn zelf schreef: "U hebt zeker opgemerkt dat ik vermeden heb oplossingen te schrijven waar je ze het meest verwacht. Dat is omdat nog niets vorm heeft gekregen." Ook de manier waarop hij het licht introduceert verdient vermelding. In de zin 'Und es ward Licht' schrijft Haydn op het woord 'Licht' een stralend en vooral fortissimo C-groot akkoord. Je vraagt je inderdaad af hoe zoiets geklonken moet hebben voor achttiende-eeuwse oren. De Zweedse diplomaat Frederik Samuel Silverstolpe tekende op:



“Niemand, zelfs niet Baron van Swieten, had de pagina van de partituur gezien waarop de geboorte van het licht wordt beschreven. Het was de enige passage die Haydn verborgen had gehouden. Hij trok daarbij een gezicht als iemand die zich verbeet, hetzij om zijn verlegenheid te camoufleren of een geheim te verbergen.”

Volgens Silverstolpe was de opwinding van het Weense publiek bij deze passage zo groot dat het orkest pas na enkele minuten verder kon spelen... Elders in de partituur vind je talloze schilderingen, zoals de bulderende stormen in ‘Und Gott machte das Firmament’, of de brullende leeuw, de springende tijger en de over de grond kriewelende wormen in ‘Gleich öffnet sich der Erde Schoß’.

### Van première tot Europese triomf

Van Swieten was degene die ervoor zorgde dat de benodigde fondsen werden aangeboden om een uitvoering van het werk mogelijk te maken. Daarvoor benaderde hij twintig welgestelde mecenasen die ieder vijftig dukaten bijdroegen. En zo kreeg het werk zijn doop, onder auspiciën van het Gesellschaft der Associer-ten, met niet minder dan 120 instrumentalisten en 60 zangers. Bij



DETAIL UIT 'DE TUIN VAN AARDSE LUSTEN' VAN JHERONIMUS BOSCH (GEMAAKT IN 1503-1515)



'DE SCHEPPING' (DUIITSE  
MEESTER, TWEDE HELFT  
ZESTIENDE EEUW)

een tweetal besloten uitvoeringen op 29 en 30 april 1798 was er al zo veel volk op de been dat men extra politie inzette om alles in goede banen te leiden. In maart 1799 vond onder overweldigende belangstelling – er werd om de plaatsen gevochten – de openbare première plaats. Een tijdgenoot die erbij aanwezig was noteerde:

“De beroemde Haydn heeft de schepping van de wereld op muziek gezet. [...] Opdat iedereen zou begrijpen wat de muziek te zeggen had, werd het libretto van de cantate gratis uitgereikt en het was prachtig om te lezen. Wat me het meest beviel was dat het gemakkelijk te begrijpen was, ook al was de tekst in Hochdeutsch. [...] Voor dat de cantate begon, was er zulk een geschreeuw en lawaai dat je jezelf niet kon horen denken. Er waren kreten als “Au!” “Mijn arm!” “Mijn voet!” [...]

Eindelijk begon de muziek en het was op slag zo stil, dat je een muis had kunnen horen lopen en als er niet zo veel applaus was geweest had je geloofd dat het theater leeg was.”

Zo begon de triomf van het werk dat in korte tijd heel Europa veroverde. Alleen al in Wenen waren er in de vroege negentiende eeuw meer dan veertig uitvoeringen. Andere steden bleven niet achter: het oratorium werd ook uitgevoerd in Boedapest, Sint-Petersburg, Parijs, Londen en Stockholm om slechts de grotere steden te noemen. Op 28 februari 1800 verscheen een geautoriseerde editie, met de tekst in zowel een Duitse als een Engelse versie. Gezien deze vroege publicatie in het Engels en de Londense achtergrond van het oratorium is het gebruik van de titel ‘The Creation’ niet ongepast: het doet recht aan de Britse inspiratie ten gevolge waarvan Haydn tot zijn schepping kwam.

Frits de Haen



## Leonardo García Alarcón, dirigent

De Argentijnse dirigent Leonardo García Alarcón (1976) verruilde zijn geboortestad La Plata op 19-jarige leeftijd voor Genève, om daar klavecimbel te gaan studeren aan het conservatorium. Daarnaast deed Alarcón verdere kennis op aan het Centre de Musique Ancienne de Genève. Hij onderzocht de specifieke esthetiek van de barokmuziek in de Latijnse landen. Alarcón richtte in Genève in 2005 zijn eigen ensemble Cappella Mediterranea op. Sinds 2010 is hij bovendien artistiek leider en dirigent van het Chœur de Chambre de Namur, en met beide ensembles ontstond een reeks cd-opnamen. Vanaf 2010 was hij voor drie jaar artist in residence van het Centre Culturel de Rencontre d'Ambronay, en inmiddels is hij vast verbonden aan dit instituut. Alarcón dirigeerde werken als *Il diluvio universale* (2015 in de Zaterdag-Matinee) en *Nabucco* (2017 in de Matinee) van Michelangelo Falvetti, en de opera *Elena* van Cavalli met Cappella Mediterranea. Met deze voorstellingen ging hij op tournee, waarbij hij operahuizen en

concertzalen aandeed in Parijs, Montpellier, Lyon, Nantes, Rennes en Lille, en onder meer door het Festival d'Ambronay, het Konzerthaus Wien, het Teatro Colón in Buenos Aires, Le Grand Théâtre de Genève, de Wigmore Hall in Londen en de Gulbenkian Foundation in Lissabon. Afgelopen seizoen leidde Leonardo García Alarcón uitvoeringen van Monteverdi's *Orfeo* in Europa en Zuid-Amerika. Op 15 april 2016 was hij te gast in het Vrijdagconcert en dirigeerde hij het Groot Omroepkoor in Rossini's *Petite messe solennelle*.

## Klaas Stok, koorleider

Klaas Stok is sinds seizoen 2015-2016 koorleider van het Groot Omroepkoor. Hij dirigeerde het koor in verschillende producties en zal binnenkort het Radio 4 Kerstconcert leiden. Sinds het begin van dit seizoen is Stok chef-dirigent van het NDR Chor in Hamburg waar hij dit seizoen zes eigen producties zal dirigeren. Zijn intrede-concert vond plaats in de Elbphilharmonie in Hamburg, waar hij Bachs Hohe Messe dirigeerde. Ook leidde hij



LEONARDO GARCÍA ALARCÓN

JEAN-BAPTISTE MILLOT



KLAAS STOK

HANS VAN DER WERF

10 een productie met werken van Alfred Schnittke en Ton de Leeuw, die op cd zal verschijnen. Hij was jarenlang als koorleider aan het Nederlands Kamerkoor verbonden en dirigeerde concertseries met koormuziek van de zestiende tot de eenentwintigste eeuw, met onder andere wereldpremières van Kancheli en Kagel, Jan Vriend en Willem Boogman en maakte verschillende cd-opnames. Klaas Stok dirigeerde tal van andere koren, waaronder het Iers Nationaal Kamerkoor, het Vlaams Radiokoor, Cappella Amsterdam, Musica Treize (Marseille), Collegium Vocale Gent, Chorwerk Ruhr, het SWR Vokalensemble Stuttgart – zijn cd 'Des Kaisers Nachtigall' won de ECHO Klassik. Vorig seizoen maakte hij een succesvol debuut bij het koor van de Bayerische Rundfunk te München.

Klaas Stok is docent koordirectie aan het ArtEZ-conservatorium te Zwolle en bovendien werkzaam als organist. Als stadsorganist van Zutphen bespeelt hij het beroemde Bader-orgel.

## Elsa Benoit, sopraan (Gabriel, Eva)

De Franse sopraan Elsa Benoit is dit seizoen begonnen met haar debuut in het Theater Basel als Debussy's *Mélisande*. Sinds zij vanaf 2016 deel uitmaakt van het ensemble van de Bayerische Staatsoper zong zij daar rollen als Inès in Donizetti's *La favorite*, Azema in Rossini's *Semiramide*, herder in *Tannhäuser* en Papagena in *Die Zauberflöte*, Humperdinck's Gretel en Oscar in *Un ballo in maschera*. Zij soleerde bovendien bij Ensemble Modern, in het Stadttheater Klagenfurt (o.a. Micaëla in *Carmen*), de Opéra de Lille en in Reims in de titelrol in *Marta* van de Oostenrijkse componist Wolfgang Mitterer. In de NTR Zaterdag-Matinee zong zij in oktober de rollen van Sara en Angiolo in *Il sacrificio di Abramo* van Camilla de Rossi. Elsa Benoit studeerde zang, piano en musicologie, zong bij het Operakoor van Rennes en Angers-Nantes en studeerde vervolgens aan het Conservatorium van Amsterdam. Van 2011-2013 maakte zij deel uit van de Dutch National Opera Academy.



ELSA BENOIT



SEBASTIAN KOHLHEPP

### Sebastian Kohlhepp, tenor (Uriel)

De Duitse tenor Sebastian Kohlhepp kreeg zijn eerste vocale opleiding bij het jongenskoor in Limburg an der Lahn en studeerde zang bij Hedwig Fassbender aan de Hochschule für Musik und Darstellende Kunst in Frankfurt. Daarna was hij eerst lid van het ensemble van het Badisches Staatstheater Karlsruhe, en vanaf 2013/14 van dat van de Wiener Staatsoper, waar hij als Remendado in *Carmen*, Jaquino in *Fidelio*, Froh in *Das Rheingold* en Tamino in *Die Zauberflöte* optrad en werkte met dirigenten als Peter Schneider, Jeffrey Tate, Ádám Fischer en Franz Welser-Möst. Als ensemble-lid bij de Oper Stuttgart zong hij tussen 2015 en 2017 rollen als Lucio Vero in Jommelli's *Il Vologeso*, Alfred in *Die Fledermaus*, Ferrando in *Così fan tutte*, Der Junge Herr in *Reigen* van Philippe Boesmans, Don Ottavio, Oronte in *Alcina* en Lurcanio in een nieuwe productie van *Ariodante* door Jossi Wieler. Dit seizoen heeft hij inmiddels zijn debuut achter de rug als David in *Die Meistersinger von Nürnberg* op het Paasfestival van Salz-

burg onder Christian Thielemann, een uitvoering van Bachs *Weihnachts-oratorium* met het Boston Symphony Orchestra onder Andris Nelsons en Bruckners *Requiem* met het RIAS Kamerkoor en Akademie für Alte Musik Berlin.

### Daniel Schmutzhard, bariton (Raphael, Adam)

De Oostenrijkse bariton Daniel Schmutzhard maakte deel uit van het seizoensoopeningsconcert van de Wiener Volksoper afgelopen september, toen hij als Tsaar zong in de nieuwe productie van Lortzings *Zar und Zimmermann*. Kort daarop maakte hij bij de Opéra de Limoges zijn debuut als Frank in de nieuwe productie van Korngolds *Die tote Stadt*. Afgelopen seizoen zong hij als Papageno in *Die Zauberflöte* in het Theater an der Wien, zong hij in *Carousel* van Rodgers & Hammerstein in de Weense Volksoper en *Die Jahreszeiten* van Haydn met het Orchestre de Chambre de Paris. Naast optredens bij de Opera van Frankfurt in onder meer *Jevgeni Onegin* en *Capriccio* was hij terug bij de Bayreuther Festspiele voor *Die Meistersinger von Nürnberg*. In het seizoen 2016/17 was hij als permanent lid van het ensemble van de Frankfurter Oper onder meer te zien als Escamillo, Don Giovanni, Nathanael en Onegin. Verder trad als concertzanger op met de Münchner Philharmoniker in Beethovens *Negende symfonie* en zong hij in Haydns *Die Schöpfung* in de veelgeprezen theatrale versie van La Fura dels Baus als onderdeel van een Europese tournee, onder anderen in Parijs, Wenen en de Elbphilharmonie Hamburg.



DANIEL SCHMUTZHARD

## 12 Radio Filharmonisch Orkest

Het Radio Filharmonisch Orkest, opgericht in 1945, is een onmisbare schakel in het Nederlandse muziekleven. Behalve het grote symfonische repertoire speelt het orkest, meer dan welk ander Nederlands symfonieorkest, muziek van dit moment. Het betreft vaak premières van werk dat in opdracht van de omroepseries NTR ZaterdagMatinee en AVROTROS Vrijdagconcert wordt geschreven. Vernieuwende concertideeën als Pieces of Tomorrow en Out of the Blue bereiken een opvallend jong publiek. Vrijwel alle concerten worden rechtstreeks uitgezonden op NPO Radio 4. Dat betekent vanzelf dat het Radio Filharmonisch Orkest optreedt voor een live-publiek dat vele tientallen malen groter is dan een concertzaal ooit zou kunnen herbergen. Het orkest wordt sinds 2012 geleid door chef-dirigent Markus Stenz. Hij heeft illustere voorgangers als Bernard Haitink (beschermheer), Jean Fournet, Hans Vonk, Edo de Waart (eredirigent) en Jaap van Zweden (honorary chief conductor). Het orkest werkte bovendien samen met gastdirigenten als Leopold Stokowski, Kirill Kondrashin, Antal Doráti, Charles Dutoit, Valery Gergiev, Mariss Jansons, Michael Tilson Thomas, Gennady Rozhdestvensky, Peter Eötvös, John Adams, Christoph Eschenbach, Vasily Petrenko, Vladimir Jurowski en Pablo Heras-Casado. Vanaf 1 september 2019 neemt de Amerikaanse Karina Canellakis het stokje van Markus Stenz over. Zij is daarmee de eerste vrouwelijke chef-dirigent van een Nederlands symfonieorkest. De Amerikaan James Gaffigan, vaste gastdirigent

sinds 2011, tekende bij tot en met seizoen 2022-2023. In 2014 kreeg het Radio Filharmonisch Orkest een Edison Klassiek Oeuvreprijs toegekend voor zijn verdiensten voor het Nederlandse muziekleven, in 2017 de Concertgebouw Prijs (samen met het Groot Omroepkoor).

→ [WWW.RADIOFILHARMONISCHORKEST.NL](http://WWW.RADIOFILHARMONISCHORKEST.NL)

## Groot Omroepkoor

Met ruim zestig vocalisten is het Groot Omroepkoor het enige professioneel opererende koor van deze omvang in Nederland. Al sinds zijn oprichting in 1945 is het een niet weg te denken factor in het grote koor-symfonische repertoire in ons land. Het zingt de koorpartijen in de opera's, oratoria en cantates in de concertseries van de Nederlandse Publieke Omroep (AVROTROS Vrijdagconcert, NTR ZaterdagMatinee en Het Zondagochtend Concert). Het brengt ook a cappella-concerten in Amsterdam (Concertgebouw) en Utrecht (Tivoli-Vredenburg en Jacobikerk). Vrijwel ieder concert wordt live uitgezonden op NPO Radio 4 – geen enkel Nederlands koor heeft daarmee zo'n groot publieksbereik. Op de palmares staan opera's en koorwerken uit de negentiende, twintigste en eenentwintigste eeuw, veelal opdrachtwerken van componisten als Manneke, Roukens, Zuidam, Momotenko-Levitsky, MacMillan, Whitacre, Adams en Glanert, maar ook al 'klassieke' twintigste-eeuwse componisten als Boulez, Stockhausen, Kagel, Ligeti en Messiaen. Een inmiddels jaarlijkse traditie is het Groot Meezingconcert waarbij, na intensieve workshops, zo'n 1200 liefhebbers grote werken als

Verdi's *Requiem* uitvoeren met het Groot Omroepkoor. Martin Wright, die in de periode 1993-2002 chef-dirigent was, dirigeert deze happenings.

Op 1 maart 2015 trad Klaas Stok aan als koorleider. Peter Dijkstra is met ingang van 1 september 2018 eerste gastdirigent. Michael Gläser is vaste gastdirigent sinds september 2010.

Het Groot Omroepkoor treedt dikwijls op met het Radio Filharmonisch Orkest, Het Koninklijk Concertgebouworkest, het Rotterdams Philharmonisch Orkest, het Orchestre Philharmonique de Radio France en de Berliner Philharmoniker. In september 2017 ontving het Groot Omroepkoor – net als het Radio Filharmonisch Orkest – de Concertgebouw Prijs. Samen met het orkest en de productieafdeling van de concertseries van NPO Radio 4 (NTR en AVROTROS) maakt het Groot Omroepkoor deel uit van de Stichting Omroep Muziek.

→ [WWW.GROOTOMROEPKOOR.NL](http://WWW.GROOTOMROEPKOOR.NL)

Vriend worden van het Omroepkoor?  
Kijk op

→ [WWW.VRIENDENGROOTOMROEPKOOR.NL](http://WWW.VRIENDENGROOTOMROEPKOOR.NL)

“De allergrootste bewondering dwong het Groot Omroepkoor af. [...] Op Leners begrafenis verklaarde Bernstein nog altijd trots te zijn op [de] samenwerking [met zijn librettist], een sentiment dat vrijdag bovenal afstraalde op het koor en hun voortreffelijke coach André Thomas.”

– **Martin Toet**, Place de l'Opéra, 10 juni 2018, over de Nederlandse première van Bernsteins *A White House Cantata* (AVROTROS Vrijdagconcert)

“Dat het publiek zich [tussen de afzonderlijke nummers] nauwelijks kon inhouden met applaus was mede te danken aan de uitmuntende prestaties van koor, orkest en solisten.”

– **Louis Gauthier**, De Telegraaf, 12 juni 2018, over Bernsteins *A White House Cantata*

#### KOORLEIDER

Klaas Stok

#### EERSTE GASTDIRIGENT

Peter Dijkstra

#### VASTE GASTDIRIGENT

Michael Gläser

#### SOPRANEN

Daphne Druijf  
Loes Groot Antink  
Charlotte Janssen  
Mariëlle Kirkels  
Heleen Meijer  
Ingrid Nugteren  
Yun Park  
Jolanda Sengers  
Dorien Verheijden  
Yuko Yagishita

#### ALTEN

Yvonne Benschop  
Femke de Boer  
Daniëlla Buijck  
Ans van Dam  
Marga Melerna  
Anjolet Rotteveel  
Janneke Vis  
Lisinka de Vries  
Harda van Wageningen  
Els Woldberg

#### TENOREN

Ambroz Bajec-Lapajne  
Alan Belk  
Boguslaw Fiksinski  
Aart Mateboer  
Ioan Micu  
Hartmut Schröder  
Ronald Verbunt  
John Vredeveltd  
Andrew Neil Walters

#### BASSEN

Gert-Jan Alders  
Marcel van Dieren  
Mathias Dirks  
Peter Duyster  
Geert van Hecke  
Henk van Heijnsbergen  
Palle Fuhr Jørgensen  
Ludovic Provost  
Mitchell Sandler  
Lars Terray



**BESCHERMHEER**

Bernard Haitink

**CHEF-DIRIGENT**

Markus Stenz

**HONORARY CHIEF****CONDUCTOR**

Jaap van Zweden

**ERE-DIRIGENT**

Edo de Waart

**VASTE GASTDIRIGENT**

James Gaffigan

**ASSISTENT DIRIGENT**

Frans-Aert Burghgraef

Sander Teepen

**EERSTE VIOOL**

Joris van Rijn

Dimiter Tchernookov

Alberto Facanha Johnson

Josje ter Haar

Kerstin Kendler

Pedja Milosavljevic

Theo Ploeger

Pieter Vel

**TWEEDE VIOOL**

Casper Bleumers

Eveline Trap

Michiel Eekhof

Wouter Groesz

Annemarie van Helden

Ingrid van Leeuwen

Dana Mihailescu

Renate van Riel

**ALTVIOOL**

Frank Brakkee

Arjan Wildschut

Sabine Duch

Marije Helder

Robert Meulendijk

Lotte de Vries

**CELLO**

Michael Müller

Mirjam Bosma

Crit Coenegracht

Ansfried Plat

Arjen Uittenbogaard

**CONTRABAS**

Wilmar de Visser

Annika Pigorsch

Eduard Zlatkin

**FLUIT**

Ingrid Geerlings

Ellen Alberts

Maïke Grobbenhaar

**HOBO**

Hans Wolters

Marjolein Koning

**KLARINET**

Frank van den Brink

Esther Misbeek

**FAGOT**

Jos Lammerse

Freek Sluijs

Desirée van Vliet

**HOORN**

Petra Botma-Zijlstra

Rebecca Grannetia

**TROMPET**

Hans van Loenen

Hans Verheij

**TROMBONE**

Jaume Gavilan Agullo

Victor Belmonte Albert

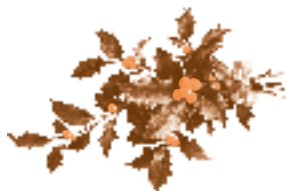
Rommert Groenhof

**PAUKEN**

Mark Haeldermans

**CLAVECIMBEL**

Pieter Dirksen



**vrijdag 11 januari 2019, 20.15 uur**

TivoliVredenburg, Utrecht

inleiding Michel Khalifa, 19.30 uur

SERIE AVROTROS KLASSIEK 1,

MUZIKALE MEESTERWERKEN EXTRA

## Ludwig in de nacht

### Ludwig

**Arjan Woudenberg** bassethoorn

**Bart de Kater** bassethoorn

**Laetitia Gerards** sopraan

**Mendelssohn** Konzertstück nr. 1 voor

bassethoorn, klarinet en strijkers

**Mendelssohn** Ein Sommernachtstraum

(bewerkt voor Ludwig door Max Knigge)

**Schönberg** Verklärte Nacht

**vrijdag 18 januari 2019, 20.15 uur**

TivoliVredenburg, Utrecht

inleiding Jan-Willem van Ree 19.30 uur

SERIE AVROTROS KLASSIEK 2

## Golven vol kleur

### Rotterdams Philharmonisch Orkest

**Elim Chan** dirigent

**Pablo Ferrández** cello

**Roukens** Morphic waves

**Tsjaikovski** Rococo-varianties

**Rimski-Korsakov** Sjeherazade

zaterdag 22 december, 20.15 uur, Domkerk - Utrecht

Rechtstreeks op NPO Radio 4 (en live webcast op → [WWW.RADIO4.NL](http://WWW.RADIO4.NL))

## NPO Radio 4 Kerstconcert

Radio Filharmonisch Orkest &

Groot Omroepkoor & solisten

**Klaas Stok** dirigent

**Mozart** Exsultate, jubilate

**Durante** Magnificat

**Sandström** Es ist ein Ros entsprungen

**Lauridsen** O magnum mysterium

**Mozart** Vesperae solennes de confessore

**zaterdag 22 december 2018, 14.15 uur**

Concertgebouw, Amsterdam

WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

## Mozart met Marc Minkowski

**Les Musiciens du Louvre**

Marc Minkowski dirigent

Ana Maria Labin sopraan

Ambroisine Bré mezzosopraan

Owen Willets countertenor

Stanislas de Barbeyrac tenor

Norman Patzke bas

Händel / Mozart Ode auf St. Caecilia

Mozart 'Grote' Mis in c

**zaterdag 12 januari 14.15 uur**

Concertgebouw, Amsterdam

WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

## Vasily Petrenko over leven en overleven

**Radio Filharmonisch Orkest**

Vasily Petrenko dirigent

Anatoli Sivko bas

Alina Ibragimova viool

Oestvolskaja De droom van Stepan Razin

Sjostakovitsj Tweede vioolconcert

Brahms Eerste symfonie

**PROGRAMMERING**

Astrid in 't Veld

**PRODUCTIE**

Manon Tuynman

**MARKETING & COMMUNICATIE**

Marco van Es, Vera Vos, Mary Fan

Zandkamp

**ADMINISTRATIE & FINANCIËN**

Stichting Omroep Muziek

**PRESENTATIE AVROTROS NPO**

RADIO 4

Mark Brouwers

**MANAGER RADIO FILHARMONISCH**

ORKEST & GROOT OMROEPKOOR

Wouter den Hond

**ARTISTIEK LEIDER**

Kees Vlaardingerbroek

**DIRECTEUR STICHTING OMROEP**

MUZIEK

Roland Kieft

**PROGRAMMATOELICHTING**

Frits de Haen

**REDACTIE PROGRAMMABOEK**

Clemens Romijn

**VORMGEVING**

Dorine Verharen

**EINDREDACTIE**

Onno Schoonderwoerd